

Modele de aplicații didactice ale învățării interdisciplinare în cadrul lecției de istorie la treapta liceală

Angela LISNIC, conf. dr.

Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

Vera VRABIE, profesor gr. I,

Centrul de Excelență în Informatică și Tehnologii Informaționale, Chișinău

Republica Moldova

Motto

Cel mai puternic argument pentru interdisciplinaritate este chiar faptul că viața nu este împărțită pe discipline.”

J. Moffet

De ce învățare interdisciplinară?

În ultimii ani, în învățământul general internațional au loc transformări importante ce au menirea să depășească un șir de probleme ce se manifestă prin contradicția între cererea și oferta unei instruirii de calitate și angajarea în câmpul muncii. Tensiunile actuale din învățământ sunt adâncite într-un sistem educațional fondat pe valorile unui sistem învechit, ale altui secol și mileniu. Modernizarea sistemului educațional vizează deschiderea școlii față de societate, recunoașterea influenței mediului social asupra tinerilor, reevaluarea rolului dascălului și elevului în procesul de predare-învățare-evaluare, trecerea de la învățământul bazat pe cunoștințe la cel bazat pe competente, abilități, revizuirea curriculumului în conformitate cu cerințele vieții, etc. În contextul preocupărilor internaționale în domeniul educației, a fost adoptată Strategia națională a învățământului¹. Specialiștii în domeniu susțin că „este nevoie de un nou tip de educație care să ia în considerare toate dimensiunile ființei umane”². Actualmente în diverse medii și contexte se vorbește tot mai mult despre abordarea interdisciplinară și transdisciplinară a învățării „axată pe soluții la problemele vieții reale”³, ce „oferă oportunități de dezvoltare pentru toți elevii, în acord cu potențialul individual”⁴. Cum afirmă într-un discurs L. D. Hainault, „astăzi disciplinele sunt invadate de un gigantism care le înăbușă, le abate de rolul lor simplificator și le închide în impasul hiperspecializării. *Programe de învățământ și educație permanentă* cer o învățare „axată pe soluții la problemele vieții reale”⁵.

¹ Schiopu C. (2011), *Interdisciplinaritate, pluridisciplinaritate și transdisciplinaritate în studiul literaturii*. In: Limba română, Nr 9-10(195-196), p. 163

² Nicolescu B. (1997) O nouă viziune asupra lumii – transdisciplinaritatea, p.172

Mihăescu, M., Dulman, A., Mihai, C.(2001), *Activități transdisciplinare – ghid pentru învățători*, Editura Radical, 2004

³ Cucuș C. (2001) *Istoria pedagogiei*. Iași: Editura Polirom, 2001

⁴ *Recomandarea 2006/962/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 18 decembrie 2006 privind competențele-cheie pentru învățarea pe tot parcursul vieții*. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=URISERV:c11090> (accesat 03.11.2017)

Mureșan, M., (2010) *Transdisciplinaritatea, de la un experiment la un model didactic*, Editura Junimea

⁵ Cucuș C. (2001) *Istoria pedagogiei*. Iași: Editura Polirom, p.34

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-Non-Commercial 4.0. International License

Pentru o înțelegere mai profundă a abordării transdisciplinare, am supus examinării unele referințele istorice privind problema transdisciplinarității. Ca rezultat al înțelegerii importanței acestei abordări, putem evidenția următoarele etape în care s-a constituit transdisciplinaritatea în sistemul educațional modern.

Din traseul istoric al constituirii interdisciplinarității

Examinarea surselor informaționale la subiectul studiat ne permite să reconstruim următorul traseu prin care s-a construit abordarea interdisciplinară în sistemul educațional:

- ✓ Pentru prima dată noțiune de interdisciplinaritatea este utilizată în sistemul educațional al SUA în 1890.
- ✓ Odată cu publicarea lucrărilor lui J. Dewey în anii 20-30 ai secolului XX, această definiție devine domeniu de cercetare pedagogică.
- ✓ În 1930 în SUA sunt elaborate primele programe școlare interdisciplinare, care mai apoi să fie aplicate și în Marea Britanie.
- ✓ În anii 60-70 ai secolului XX, UNESCO inițiază în diverse țări proiecte intitulate „științe integrate”, care își propun ca obiectiv major promovarea în științele educației a termenului de „interdisciplinaritate”.
- ✓ În 1972, printr-un raport al Organizației pentru Cooperare Economică și Dezvoltare, se începe promovarea sistematică a interdisciplinarității în sistemele educaționale în diverse state europene.
- ✓ În România această abordare este inițiată tot în anii 70, prin cercetări axate pe problematica interdisciplinarității. Rodul acestor investigații s-au materializat cu crearea Centrului Român de Studii Interdisciplinare asupra învățământului, condus de Ștefan Milcu. Ca urmare, în 1978, termenul *interdisciplinaritate* apare în *Dicționarul de neologisme* de Marcu Fl. și Maneca C.
- ✓ În Republica Moldova nu se fac cercetări aprofundate în acest domeniu, dar unele aspecte ale interdisciplinarității au fost analizate în lucrările cercetătorilor Callo T., Ghicov A., Scifos L., Goraș-Postică V., Cartaleanu T., Cosovan O., precum și în diverse articole, publicații în revistele de specialitate.

Astfel problema transdisciplinarității depășește cadrul teoretic și intră în circuitul educațional, implicând strategii, acțiuni, protagoniști și activități didactice.

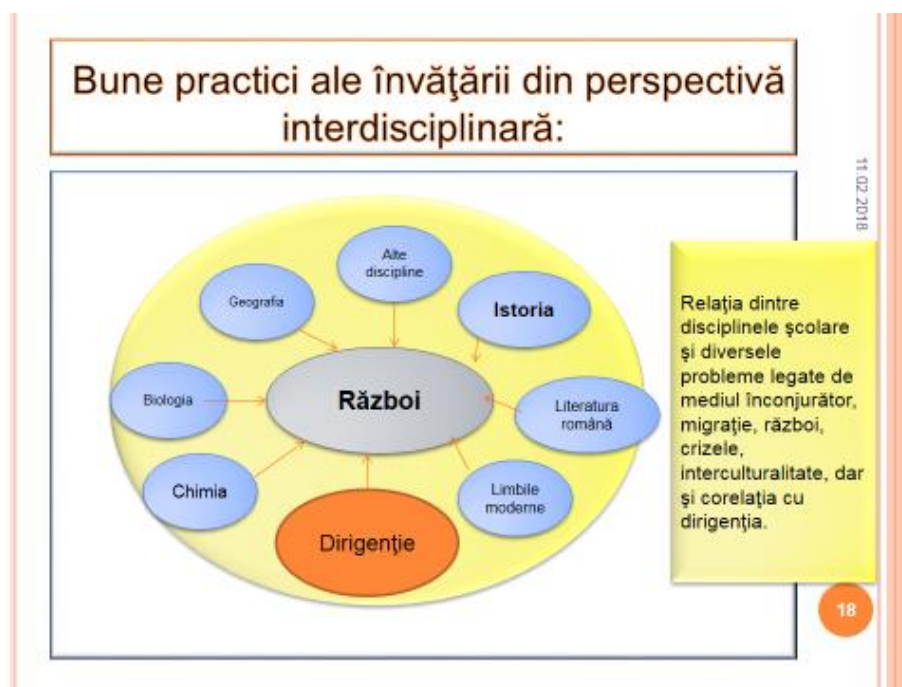
Contextul învățării interdisciplinare

Studiile teoretice și experiența practică ne îndreptățesc să înaintăm ideea că acest principiu poate fi aplicat și în cadrul lecțiilor de istorie la treapta gimnazială și liceală. Învățarea interdisciplinară e posibilă prin integrarea conceptelor, a unor conținuturi tematice, metode, procedee în cadrul disciplinelor școlare cum ar fi istorie și geografie, literatura română/ universală, limbi moderne, chimie, biologie, etc.

Una din cele mai relevante forme prin care este posibilă aplicarea acestei abordări este - *Studiu de caz*. Metodă care, permite organizarea învățării din perspectivă interdisciplinară, bazată pe acțiune „de confruntare directă a participantelor cu o situație reală, autentică, luată drept exemplu tipic, reprezentativ pentru un set de situație și evenimente problematice. Aplicarea studiilor de caz în demersurile didactice creează premise pentru formularea unor concluzii, reguli, legități, care, prin evaluarea unor situații reale și implicarea în rezolvarea acestora dezvoltă capacitatea de decizie și de asumare de responsabilități. Exemplele prezentate mai jos, care se bazează pe experiență și observațiile empirice efectuate, demonstrează posibilitatea și oportunitățile aplicării destul de reușite a acestei abordări în ciclul preuniversitar.

Modele de aplicare a învățării interdisciplinare

Pe baza conținuturilor recomandate de curriculumul la „Istoria românilor și universală”, de la ciclul liceal am planificat demersuri didactice integratoare din perspectivă inter- și transdisciplinare. Astfel prin modalitatea de formare a grupelor în cadrul lecțiilor, „avertizăm” elevii că unele activități de învățare sunt organizate inter- sau transdisciplinar: folosind, fie cartonașe cu diferite simboluri (matematice, economice, fizice, literare, istorice, etc), fie cartonașe cu termeni din diverse domenii, fie serii specifice (reieșind din specificul disciplinelor școlare: personaje literare, personaje istorice, personalități științifice, inventatori, etc.). Unul din aceste exemple poate aplicat în cazul, examinării noțiunii „război” din perspectiva mai multor discipline. (Tabelul 1.)

Tabelul nr.1 Model de aplicare a noțiunii „război” din perspectiva principiului transdisciplinarității

Alt exemplu de aplicație transdisciplinară poate servi studiu de caz aplicat la unitatea de învățare, la tema: *Transnistria după 1991: probleme și soluții*, care este proiectat și predat în *Clasa- XII*. Prin aplicarea acestei abordări putem identifica:

Dimensiunea interdisciplinară a cazului studiat:

- *Istoria*. Cronologia evenimentelor legate de istoria Transnistriei (până și după 1991); cronologia conflictului: declanșarea, încetarea și conservarea conflictului; evoluția regiunii după 1992;elaborarea soluțiilor de rezolvare a cazului.
- *Educația civică*. Abordarea diversității etnice și culturale în cazul Transnistriei. Nevoia de toleranță în zona transnistreană. Formele de manifestare a dialogului intercultural. Starea de sănătate a populației.
- *Geografie*. Descrierea așezării și reliefului geografic al Transnistriei. Resursele naturale răspândite în regiunea transnistreană (până la conflict și după). Dezvoltarea economică.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-Non-Commercial 4.0. International License

- **Matematica.** Interpretarea datelor statistice în contextual temei date. Determinarea suprafeței arealului, distanței dintr-un punct în altul, în baza hărții(a scării).Calcularea pierderilor materiale și umane în timpul conflictului.
- **Literatura:** abordarea cazului studiat în opera lui G. Vieru. Poezia „Transnistria 1992”.
Iar *competența ce se propune spre extindere constituie* - Dezvoltarea competenței de cercetare a unui caz în baza diverselor surse.

În tabelul de mai jos este prezentat modul și formulele în care poate fi realizat acest subiect.

Repere	Obiective	Sarcini
Aspecte de studiat/întrebări la care se caută răspuns.	Să identifice sursele de informație care pot susține o cercetare unui caz istoric din perspectivă interdisciplinară.	Discutați cu colegul de bancă, încercând să răspundeți la următoarele întrebări: <ul style="list-style-type: none"> - Pentru a avea o imagine mai clară a situației din Transnistria după anul 1991, ce surse veți studia? - Care este primul material la care vă veți referi? Puteți găsi participanți/martori la războiul din Transnistria? - Faceți o listă a principalelor evenimente din istoria Transnistriei după 1991.
	Să se raporteze critic la opiniile altora și să-și revizuiască propriile opinii în dependență de context.	Ce atitudini puteau avea diferite categorii de oameni față de conflictul din Transnistria? Adulții? Copiii? Adolescenții? Reprezentanții minorităților etnice?
Informații relevante.	Să formuleze planul unei investigații simp	Faceți planul unei cercetări prin care să puteți descrie cât mai detaliat situația în Transnistria după 1991. Consemnați: <ul style="list-style-type: none"> - sursele pe care le veți folosi; - persoanele cu care veți vorbi(formulați întrebările pentru interviu); - etapele cercetării.
Colectarea datelor.	Să identifice sursele de informație care pot susține o investigație. Colectarea datelor.	Colectați surse: scrisori, imagini, portrete de familie (de dinainte și de după 1991). Realizați interviul.

Analiza datelor.	Să folosească tehnici de analiză a documentelor scrise, a imaginilor, a portretelor etc. Să analizeze un eveniment, personaj sau fapt pornind de la diverse surse de informații, din perspectivă interdisciplinară.	Selectați informațiile pe care le socotiți cele mai importante. Raportați informațiile obținute la sursă (autorul documentului, participanții la interviu). Ce concluzii deduceți? Comparați informațiile provenite din diferite surse. Discutați despre diferențele apărute. Care este motivul acestor diferențe?
Realizarea produsului.	Să realizeze „tabloul” unei perioade din istoria Republicii Moldova, identificând schimbările intervenite	Descrieți tabloul general al situației din Transnistria după 1991, prin prisma operelor literare ce au ca subiect acest conflict, a istorie, geografiei, matematicii, educației civice, sau realizând un desen, sau o schema, sau un colaj din foto făcute până și după 1991. Indiferent de forma aleasă, “tabloul” trebuie să reflecte concluziile cercetării întreprinse. Se recomandă să fie elaborat un produs: prezentare PowerPoint.
Discutarea validității cazului.	Să se raporteze critic la opiniile altora și să-și revizuiască propriile opinii în funcție de context	În ce măsură rezultatul cercetării este conform cu ideile avansate la începutul studiului? În ce măsură acest rezultat este compatibil cu informațiile din manuale?

Tabelul II. Produsul realizat la tema Transnistria după 1991: probleme și soluții: Sarcini de lucru pentru elevi

Astfel prin trasarea obiectivelor, enunțarea activităților și definirea produselor utilizate putem susține că această abordare a creat un interes și o implicare ridicată a elevilor din clasa a XII-a. Acest fapt ne permite să susținem că o astfel de modalitate ridică eficiența percepției materialului sensibil examinat la orele de istorie.

Un alt exemplu care poate fi realizat printr-o activitate abordată interdisciplinar este tema „Civilizația antică” din clasa a X-a. În cadrul realizării *proiectului individual de cercetare, de documentare și de comunicare a informației*, la etapa „Extinderea cunoștințelor” în procesul de elaborare a temei pentru acasă am oferit elevilor sarcina cu caracter interdisciplinar intitulată „**Ce impact au avut realizările popoarelor antice asupra modului de viață contemporan?**”, care era necesar de realizat printru eseu, cu tema susmenționată. Această activitate vizează o integrare și o înțelegere complexă, personalizată a câtorva unități de învățare referitoare la civilizațiile antice, oferindu-le elevilor posibilitatea de a învăța și extrage sens din propria experiență, din trecut și prezent.

O altă experiență didactică la etapa formativă cu dimensiune transdisciplinară a fost elaborată în cadrul conținuturilor curriculare recomandate pentru clasa a XII-a, la modulul „*Viața politică în lumea contemporană*”, la tema „*Economică și progresul tehnico-științific în secolul al XX-lea – începutul secolului al XXI-lea.*” Forma de realizare aplicată a constituit o investigație

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-Non-Commercial 4.0. International License

individuală, intitulată „*Cum concurența politică și economică au influențat/influențează deciziile economice ale familiei mele?*” Investigația a inclus câteva elemente obligatorii. Elevilor li s-a propus ca sarcină de lucru individual să realizeze un interviu cu bunicii, părinții și alți membri ai familiei cu privire la determinarea stării materiale a familiei în diferite perioade. Printre întrebările se găseau următoarele: cum situațiile economică și politică la nivel global și național au influențat deciziile economice ale familiei lor; cum au înțeles și au reacționat la ceea ce se numește criză economică. Această activitate a vizat o integrare și o înțelegere complexă, personalizată a câtorva unități de învățare, oferindu-le elevilor posibilitatea de a învăța și extrage sens din propria experiență, din trecut și prezent.

În loc de concluzii

Astfel, pe parcursul activității didactice, în procesul aplicării interdisciplinarității la orele de istorie în comun cu profesorii altor discipline de studiu, elevii au avut posibilitatea să acționeze autentic în multiple situații, pentru a găsi soluții la problema anunțată: și-au planificat investigația; au realizat un transfer de cunoștințe din teoria economică, informatică, economia aplicată, istorie, literatură și l-au corelat cu subiectul cercetat; au aplicat cele însușite la ore și în alte medii non-formale, au formulat întrebări și au realizat scenariul interviului; au acumulat noi informații, le-au analizat și le-au sintetizat; pe baza interviului au elaborat o lucrare – investigație de 9-10 pagini, respectând cerințele enunțate anterior. Un element important al investigației a fost formularea întrebărilor pentru realizarea interviului, în construirea sensului. Ei au dezvoltat aceste sensuri, folosind propriile cuvinte și expresii bazate pe experiențele lor de învățare.

Dialogul care se naște în timpul interviului i-a expus la situații noi, ce au necesitat lărgirea vocabularului, dezvoltarea cunoașterii. Planificând astfel de activități, din multiple perspective, axate pe demersuri intelectuale, creăm condiții de dezvoltare a competențelor transferabile, de care fiecare individ are nevoie pentru dezvoltarea sa personală, pentru cetățenia activă, pentru angajarea în câmpul muncii, cum ar fi: competențele de comunicare, interpersonale, a responsabilității, a spiritului de observare, a creativității. Aplicarea metodei descrise, asigură fiecărui elev să acționeze conform propriului stil de învățare, care-l ajută să atingă performante, să-și dezvolte noi competențe în situații noi.

Astfel interdisciplinaritatea în fond este un context de formare a competențelor, ce are la bază un șir de avantaje:

se bazează pe cercetarea unei situații reale pe traseul inductiv al cunoașterii;

presupune un transfer de cunoștințe, metode din diferite domenii, discipline;

- permite apropierea procesului de învățare de viață, reprezentând o legătură între teorie și practică;
- dezvoltă gândirea critică prin analiză din perspectivă multiplă;
- presupune cercetare prin toate etapele ei: colectarea de informație, selectarea și valorificarea lor, elaborarea de decizii, argumentarea lor.

Referințe

Schiopu C. (2011), *Interdisciplinaritate, pluridisciplinaritate și transdisciplinaritate în studiul literaturii*. In: Limba română, Nr 9-10(195-196), p. 163

Nicolescu B. (1997) O nouă viziune asupra lumii – transdisciplinaritatea, p.172

Mihăescu, M., Dulman, A., Mihai, C.(2001), *Activități transdisciplinare – ghid pentru învățători*, Editura Radical, 2004

ISSN 2602-1463

Vol. 3 2020 INTERCULTURAL COMMUNICATION AND ITS DISCONTENTS

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-Non-Commercial 4.0. International License

Cucoș C. (2001) *Istoria pedagogiei*. Iași: Editura Polirom, 2001

Recomandarea 2006/962/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 18 decembrie 2006 privind competențele-cheie pentru învățarea pe tot parcursul vieții). <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=URISERV:c11090> (accesat 03.11.2017)

Mureșan, M., (2010) *Transdisciplinaritatea, de la un experiment la un model didactic*, Editura Junimea